

Міністерство освіти і науки України
Відокремлений структурний підрозділ
«Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
Мукачівського державного університету»

СИЛАБУС

Дисципліна

ВВПШ 3.2.11 Старослов'янська мова

для здобувачів освіти спеціальності 035 Філологія
ОС «Молодший бакалавр»

**ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
МУКАЧІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ»**

Відділення гуманітарної освіти

Предметна (циклова) комісія викладачів філологічних дисциплін

1. Короткий опис дисципліни та контактна інформація викладача

Назва курсу	Старослов'янська мова
Назва спеціальності	035 Філологія
Назва освітньої програми	Українська мова та література освітній ступінь: «Молодший бакалавр»
Статус дисципліни	Вибіркова
Семестр вивчення	III
Мова викладання	українська
Кількість кредитів ЄКТС	3
Загальний обсяг годин	90 год.
Лекційні заняття	20 год.
Практичні / семінарські заняття	14 год.
Самостійна та індивідуальна робота	56 год.
Форма підсумкового контролю	залік
Викладач	Філак Ірина Ярославівна , канд. філол. наук, доцент
E-mail	filakfelix19@ukr.net
Консультації	Очні / Он-лайн (за потреби)

Компетентності та результати навчання

Компетентності:

Інтегральна компетентність (КІ):

КІ 1. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі філології (лінгвістики, літературознавства, фольклористики, перекладу) в процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій та методів філологічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 3. Здатність вільно володіти, спілкуватися державною мовою як усно так і письмово.

ЗК 6. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 10. Здатність до абстрактного та критичного мислення, аналізу та синтезу.

Фахові компетентності спеціальності (ФК):

ФК 2. Здатність застосовувати в професійній діяльності фахові знання про мову як особливу знакову систему, її природу, функції, рівні.

ФК 3. Здатність критично осмислювати історичні надбання, сучасний стан та перспективи української мови у Європейському просторі.

ФК 4. Здатність аналізувати діалектні та соціальні особливості української мови, описувати соціолінгвальну ситуацію, формувати культуру саморозвитку.

ФК 7. Здатність до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовних, літературних, фольклорних фактів, планування, проведення дослідно-пошукової, наукової діяльності.

ФК 10. Здатність здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний аналіз текстів різних стилів і жанрів, досконало володіти орфографією та пунктуацією української мови.

Програмні результати навчання:

РН2. Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати, застосовувати принцип науковості при викладі загальномовних фактів.

РН7. Знати й розуміти систему мови, загальні властивості літератури як мистецтва слова, історію мови і літератури, що вивчаються, і вміти застосовувати ці знання, мовну й орфографічну компетентність у професійній діяльності.

РН8. Характеризувати діалектні та соціальні різновиди української мови, описувати соціолінгвальну ситуацію, адаптуватися у різних соціальних ситуаціях, володіти вербальними та невербальними засобами спілкування.

2. Тематичний план дисципліни

Змістовий модуль 1. Старослов'янська мова – перша писемна літературна мова слов'ян. Фонетика.

Тема 1. Старослов'янська мова як наукова дисципліна, її предмет і завдання.

Старослов'янська мова в її відношенні до православ'янської і сучасних слов'янських мов. Старослов'янська як умовна назва книжно-літературної мови перших слов'янських перекладів християнської літератури із грецької, виконаних у середині IX ст.

Старослов'янська мова як результат місцевої адаптації старослов'янської мови, що використовувалася різними слов'янськими народами епохи середньовіччя в якості основного знаряддя духовної культури.

Старослов'янська мова як перша писемна фіксація слов'янської мови початкового періоду формування середньовічних слов'яномовних народностей.

Поняття праслов'янської мови як гіпотетичного предка слов'янських мов, що склався в результаті зближення давніх індоєвропейських діалектів середньої Європи. Генетична спорідненість слов'янських мов. Історичні умови розпаду православ'янської мовної єдності в першій половині першого тисячоліття н.е. Місце старослов'янської мови в системі слов'янських.

Найдавніші історичні відомості про слов'ян I-II ст. н.е. Венети, склавши, анти у відомостях авторів VI ст. Виникнення перших слов'янських державних об'єднань VI-VII ст. Слов'янські держави VIII-IX на нижньому Дунаї (I Болгарське царство), на середньому Дунаї (Велика Моравія і Блатенське князівство в Паннонії) і в Східній Європі (Київська Русь). Поширення християнства як ідеологічної основи ранньофеодальних держав, що формувалися на слов'янських землях.

Тема 2. Теорії походження старослов'янської мови.

Проблема діалектної основи старослов'янської мови. Мовні свідчення первісної орієнтації Костянтина на діалект слов'янського населення м. Солуня (розшуки В. Облака). Завершення кодифікації норм старослов'янської мови в паннонсько-моравський період діяльності солунських братів і їх учнів. Наддіалектний характер і спільнослов'янське значення старослов'янської мови.

Тема 3. Перші слов'янські азбуки.

Проблема давності слов'янських азбук – глаголиці і кирилиці Коротка історія питання. Джерела кирилиці і глаголиці, співвідношення азбук у збережених старослов'янських текстах. Праця П.Й. Шафарика. Дані палімпсестів. Аргументи на користь давнішого походження глаголиці. Вказівка Чорноризця Храбра на створення Костянтином оригінальної азбуки, не пов'язаної з грецьким скорописним письмом (глаголицею). Кирилиця. Загальна характеристика кириличної азбуки, що лежить в основі сучасного письма східно- і південнослов'янських народів. Звукове і числове значення букв кирилиці, лігатури,

нарядкові знаки. Читання старослов'янських текстів.

Тема 4. Пам'ятки старослов'янської мови.

Редакції пам'яток. Жанрові різновиди. Глаголичні пам'ятки.

Кириличні. Латинографічна. Характеристика пам'яток за редакціями: болгаро-македонська, сербська, моравська, паннонська, українська (руська). Характеристика Київських глаголичних листків, Зографського Євангелія, Маріїнського Євангелія, Ассеманієвого Євангелія, Збірника Клоца, Синайського Псалтиря, Синайського Требника, Рильських листків, Охридських листків, Боянського Євангелія, Зографського палімпсесту, Віденського міссалу, Празьких уривків, Савиної книги, Супрасльського рукопису, Реймського Євангелія, Фрейзингенських уривків, Остромирового Євангелія, Ізборника Святослава 1073, Ізборника Святослава 1076, Галицького Євангелія, Архангельського Євангелія, Міней службових (1095-1097), пам'яток оригінальної літератури («Слово про закон і благодать» митрополита Іларіона). Літописів.

Лексика. Структура старослов'янської лексики. Специфіка словникового складу старослов'янської мови як книжно-літературної, створеної для адекватної передачі змісту грецьких християнських текстів. Загальнослов'янська і діалектна лексика, використовувана для найменування побутових реалій, конкретних ознак і дій. Книжний характер основного шару самостійної старослов'янської лексики: назви абстрактних понять, якостей, дій, осіб. Доля грецизмів у слов'янських перекладах грецьких оригіналів. Слов'янські «неологізми» – книжно-літературні утворення із слов'янськими коренями і афіксами для перекладу грецьких слів, що не мали семантичних еквівалентів у слов'янських діалектах. Основні способи творення лексики; калькування, складання основ, суфіксальний і префіксальний словотвір від слов'янських коренів. Словотвір іменників. Словотвір прикметників. Загальнослов'янська дієслівна лексика і книжні утворення від іменних основ.

Тема 5. Система голосних фонем старослов'янської мови.

Особливості вивчення фонетики старослов'янської мови. Походження голосних звуків слов'янських мов. Характеристика звуків старослов'янської мови за участю губ та положення язика. Носові голосні (Q) @, (E) #. Ъ, Ь. Сильна і слабка позиції редукованих.

Тема 6. Система приголосних фонем старослов'янської мови

Походження приголосних звуків слов'янських мов. Відмінності приголосних праслов'янської мови від приголосних праіндоєвропейської мови-основи. Класифікація приголосних старослов'янської мови: а) за участю голосу й шуму; б) за місцем творення; в) за способом творення; г) за твердістю – м'якістю. Сонорні приголосні. Постійно тверді. Постійно м'які. Методика визначення складотворчих (р), (л).

Тема 7. Пом'якшення приголосних з *j.

Суть і причини пом'якшення приголосних. Зміни сполучень сонорний +*j (*r, l, *n +*j). Доля сполучень губний +*j (*b, *p, *v, *m +*j). Доля сполучень *sj, *zj. Доля сполучень *dj, *tj, *zdj, *stj.

Тема 8. Закон відкритого складу. Фонетичні зміни, зумовлені дією закону відкритого складу.

Тенденція до висхідної звучності складів. Закон відкритого складу. Характеристика. Монофтонгізація дифтонгів. Монофтонгізація дифтонгоїдів.

Тема 9. Доля сполучень *tort, *tolt, *tert, *telt. Доля сполучень *ort, *olt. Спрощення в групах приголосних.

Тема 10. Перехідні пом'якшення.

Зміни задньоязикових *g, *k, *ch перед *j та голосними переднього ряду. Перехід *g, *k, *ch у *z, *c, *s перед *e (Б) та *i (И) дифтонгічного походження. Доля сполучень *gv, *kv перед *e (Б) та *i (И) в різних діалектах праслов'янської мови. Третя палаталізація задньоязикових приголосних.

Змістовий модуль 2. Морфологія. Синтаксис.

Тема 11. Морфологічні особливості старослов'янської мови. Іменник. Категорії.

Грамматичні категорії іменника. Система відмінювання. Основні граматичні категорії роду, числа, відмінка. Методика визначення роду старослов'янських іменників.

Тема 12. Іменник. Відмінювання іменників з основою на голосний.

Система відмінювання старослов'янських іменників у її зв'язку із праслов'янською. Методика визначення давніх основ іменників. Відмінювання іменників -ā-, -jā- основи.

Відмінювання іменників –о-, -jo- основи. Відмінювання іменників –і- основи. Відмінювання іменників –и- основи.

Тема 13. Іменник. Відмінювання іменників з основою на приголосний.

Тема 14. Займенник. Родові та безродові займенники. Відмінювання займенників.

Розряди займенників за значенням. Відмінювання особових займенників. Предметно-особові займенники, їх вживання і відмінювання. Відмінювання неособових займенників. Твердий, м'який і мішаний варіант відмінювання. Іменне відмінювання деяких займенників.

Тема 15. Прикметник. Членні та нечленні прикметники.

Своєрідність граматичних категорій прикметників. Лексико-граматичні розряди, їх утворення. Короткі і повні прикметники. Їх відмінювання. Ступені порівняння. Утворення вищого ступеня.

Тема 16. Відмінювання прикметників. Ступені порівняння.

Відмінювання форм. Утворення найвищого ступеня. Синтаксис відмінків при ступенях порівняння.

Тема 17. Числівник у старослов'янській мові.

Розряди числівників за значенням. Кількісні числівники: а) прості; б) складені. Порядкові числівники. Збірні числівники. Дробові числівники. Розподільні. Субстантивні утворення від числівників. Відмінювання числівників.

Тема 18. Основні граматичні категорії дієслова. Дієслівні класи. Теперішній час дієслів усіх класів.

Тема 19. Система часів дієслова. Минулі часи.

Прості форми минулого часу Аорист: простий і сигматичний (старий і новий). Імперфект. Способи творення. Їх значення та утворення. Складені форми минулого часу (перфект, плюсквамперфект). Їх значення та вживання.

Тема 20. Система часів дієслова. Майбутні часи.

Майбутній простий. Майбутній I. Майбутній у теперішньому. Майбутній I-складений. Майбутній II-складений. Передмайбутній. Майбутній у минулому. Способи старослов'янського дієслова. Наказовий спосіб. Утворення форм від тематичних і атематичних дієслів. Умовний спосіб. Описові форми. Походження.

3. Навчальні ресурси

Навчальні ресурси розміщені за посиланням

<http://moodle-gpk.msu.edu.ua:3002/course/view.php?id=234>

4. Перелік обов'язкових та вибірових завдань, кінцеві терміни підготовки, схема їх оцінювання

Студент повинен підготувати під час практичних занять низку матеріалів, що засвідчують виконання індивідуального дослідницького завдання. Для кожного виду робіт висуваються критерії оцінювання.

Система оцінювання самостійної роботи. Самостійна здобувачів вищої освіти, яка передбачена в темі поряд з аудиторною, оцінюється під час поточного контролю теми на відповідному занятті.

Поточний контроль з дисципліни «Старослов'янська мова» – це оцінювання навчальних досягнень здобувача вищої освіти протягом навчального семестру за національною чотирибальною шкалою усіх видів аудиторної роботи (лекції та практичні заняття). Поточний контроль відображає поточні навчальні досягнення здобувача вищої освіти в освоєнні програмного матеріалу дисципліни; спрямований на необхідне корегування самостійної роботи здобувача вищої освіти.

Поточний контроль реалізується у формі експрес-опитування, оперативного контролю на лекційних, практичних, тестування, виступів, перевірка практичних завдань, контролю засвоєння навчального матеріалу, запланованого на самостійне опрацювання здобувачем вищої освіти тощо.

Поточний контроль здійснюється лектором. Викладач розробляє чіткі критерії оцінювання всіх видів навчальної роботи у комплексному контролі знань, доводить їх до відома здобувачів освіти на початку змістовного модулю.

Система оцінювання аудиторної роботи.

Поточна аудиторна діяльність здобувача вищої освіти оцінюється за чотирибальною (національною) шкалою. Поточне оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти виконується за допомогою процедури об'єктивного контролю – усні відповіді на практичних заняттях, тестування, реферативні повідомлення, практичні завдання, участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття, моделювання ситуацій тощо.

Критеріями оцінки усних відповідей є:

Оцінюючи усну відповідь на теоретичні питання, ураховується:

- ❖ ґрунтовність теоретичних знань з навчальної дисципліни; повнота розкриття питання;
- ❖ уміння вдало ілюструвати теоретичний матеріал;
- ❖ упевненість, переконливість суджень; уміння аргументувати думку;
- ❖ уміння порівнювати, робити потрібні висновки та узагальнення;
- ❖ логіка викладу думок, рівень володіння культурою мовлення;

для виконання письмових завдань:

- ❖ повнота розкриття питання;
- ❖ цілісність, системність, логічність, уміння формулювати висновки;
- ❖ граматична та стилістична грамотність письмової роботи.

Поточний контроль здійснюється у формі опитування та перевірки результатів виступів, практичних завдань на практичних заняттях в чотирибальній шкалі оцінок.

Оцінка 5 «відмінно» ставиться: повний, правильний, послідовний, зв'язний, обґрунтований виклад питання, що супроводжується правильними прикладами; все, що викладається, повинно свідчити про глибоке розуміння і орієнтацію в явищах і процесах, що вивчаються; правильні вичерпні відповіді на додаткові питання викладача, що мають мету з'ясувати ступінь розуміння здобувачем вищої освіти матеріалу, що ним викладається.

Оцінка 4 «добре»: здобувач вищої освіти дає правильний, повний виклад змісту матеріалу, але на додаткові контрольні питання, які ставить викладач для з'ясування глибини розуміння і вміння орієнтуватися в явищах і процесах, відповідає лише з деякою допомогою викладача чи колег; при правильному і в цілому зв'язному викладі матеріалу, здобувач вищої освіти припускає у відповіді неточності, які виправляє сам або при першому зауваженні викладача; недостатньо вичерпні відповіді на додаткові запитання викладача.

Оцінка 3 «задовільно»: здобувач вищої освіти виявляє знання і розуміння основного навчального матеріалу, що розглядається, але під час відповіді допускає суттєві помилки і усвідомлює їх тільки після повторної вказівки викладача; здобувач вищої освіти виявляє незнання значної частини навчального матеріалу, нелогічно і невпевнено його викладає, у відповіді мають місце замінки і перерви, не може пояснити проблему, хоча і розуміє її; викладає матеріал не достатньо логічно й послідовно.

Оцінка 2 «незадовільно»: здобувач вищої освіти припускається грубих помилок при викладі матеріалу і не виправляє ці помилки навіть при вказівці на них викладача; виявляє повне незнання і нерозуміння навчального матеріалу і як наслідок цього – повна відсутність навичок як в аналізі явищ, так і у подальшому виконанні практичних завдань.

Студент, який не з'являвся на заняття (з поважних причин, підтверджених документально), а отже, не мав поточних оцінок, має право повторно пройти поточний контроль під час консультацій. На консультаціях здобувач вищої освіти може відпрацювати пропущені практичні заняття, презентувати самостійну роботу, а також ліквідувати заборгованості з інших видів навчальної роботи.

Система оцінювання самостійної роботи. Самостійна (індивідуальна) здобувачів вищої освіти передбачає оцінювання різних видів завдань. Оцінка за самостійну роботу здобувача вищої освіти (в т.ч. ІРС) виставляється як середньоарифметичне декількох оцінок і множиться на відповідний ваговий коефіцієнт.

Проміжний контроль (рубіжний) – контроль, який проводиться з метою виявлення і попередження неуспішності здобувачів вищої освіти. Проведення проміжного контролю ініціюється проректором з науково-педагогічної роботи чи деканом відповідного факультету. Проміжний контроль виставляється на підставі: поточної успішності. Проміжний контроль виставляється за національною шкалою. Результати проміжного контролю виставляються викладачем у «Журналі обліку роботи викладача» та у «Журналі обліку роботи академічної

групи» але не враховуються у загальному розподілі балів і не включаються до жодного виду робіт із коефіцієнтом.

Модульний контроль з дисципліни. Контрольний захід (модульна контрольна робота) з дисципліни «Старослов'янська мова» проводиться 1 раз на семестр, і включає проведення контрольних заходів за всіма темами змістовного модуля у формі контрольної роботи, тестування, творчого завдання тощо. До контрольних заходів допускаються всі здобувачів вищої освіти незалежно від результатів поточного контролю. Лектор розробляє контрольні завдання (варіанти, тести тощо) для проведення модульного контролю.

Результати контрольного заходу здобувача вищої освіти, який не з'явився на нього, оцінюються «незадовільно» незалежно від причини. Відпрацювання контрольного заходу є обов'язковим.

У відповідності до вимог об'єктивна оцінка рівня знань з боку викладача оцінюється наступним чином: під час написання контрольної роботи з дисципліни «Старослов'янська мова» кожен здобувач вищої освіти отримує індивідуальний варіант, що складається з двох питань і п'яти тестових завдань. На написання контрольної роботи відводиться 45 хвилин. Форма проведення: письмова. Контрольна робота оцінюється за національною шкалою. Критерії оцінювання за поточним контролем і модульною контрольною роботою наступні:

5 - «Відмінно» – заслуговує здобувач вищої освіти, який виявив всебічні і глибокі знання пройденого матеріалу з тем дисципліни, засвоїв основну і ознайомився з додатковою літературою, дає повні, обґрунтовані, теоретично вірні відповіді на всі питання передбачені білетом/завданням/темою; наводить вдалі приклади, абсолютно правильно розв'язує практичні завдання і дає пояснення і обґрунтування.

4 - «Добре» – заслуговує здобувач вищої освіти, що виявив повне знання програмного матеріалу; засвоїв основну та додаткову літературу, виявив системний характер знань з тем дисципліни і здатний до самостійного їх поповнення, але ним допущені незначні помилки у формулюванні термінів, категорій або/та розв'язанні практичного завдання, не повністю дає обґрунтування висновків і результатів.

3 - «Задовільно» – заслуговує здобувач вищої освіти, що виявив знання основного програмного матеріалу, дає поверхові, неточні відповіді на питання, припускається суттєвих помилок у наведенні прикладів та розв'язанні практичного завдання.

Підсумковий (семестровий) контроль. Підсумковим контролем з дисципліни «Старослов'янська мова» визначено навчальним планом – екзамен. У відповідності до вимог об'єктивна оцінка рівня знань з боку викладача оцінюється наступним чином: під час складання іспиту з дисципліни «Старослов'янська мова» кожен здобувач вищої освіти отримує індивідуальний білет, що складається з теоретичної частини, що містить два теоретичні питання і практичну частину; на підготовку екзаменаційного білету відводиться 45 хвилин, а викладення відповіді - 20 хвилин. Форма проведення: усна.

Критерії оцінювання знань здобувачів вищої освіти при складанні екзамену

Відповіді здобувачів вищої освіти оцінюються за двома розділами:

- перший – це відповідь на два теоретичні питання;

- другий – оцінювання рівня виконання практичної частини.

Кожне питання оцінюється за національною шкалою. В окремих випадках, якщо виникають сумніви в оцінці знань здобувача вищої освіти або відповідь здобувача вищої освіти не достатньо повна, позбавлена логічності й визначеності, викладач може задавати додаткові (уточнюючі) питання в рамках білету. Відповіді на додаткові запитання впливають на оцінку завдань білету.

У підсумку відповіді на білет підраховується середньозважений бал (в даному випадку середньозважений бал дорівнює середньоарифметичному), що є підсумковою оцінкою за екзамен. При оцінюванні знань здобувачів вищої освіти денної форми навчання, підсумкова оцінка відповідей на білет множиться на середньо ваговий коефіцієнт – 0,4, отриманий результат додається до середньовагового, що є результатом оцінювання роботи здобувача вищої освіти за аудиторну роботу, контрольний захід та індивідуальну роботу, отриманий результат є підсумковою оцінкою за вивчення предмету. Підсумкова оцінка за вивчення предмета виставляється за шкалами: національною, 100 – бальною, ECTS і фіксується у відомості та заліковій книжці здобувача вищої освіти.

Відповідь на теоретичні питання оцінюється наступним чином:

5 - «Відмінно» – заслуговує здобувач вищої освіти, який виявив всебічні і глибокі знання програмного матеріалу з дисципліни, засвоїв основну і ознайомився з додатковою літературою, дає повні, обґрунтовані, теоретично вірні відповіді на всі питання передбачені білетом; демонструє знання і розуміння основних граматичних структур; наводить вдалі приклади, може зробити узагальнення і висновки; формулюючи думку правильно використовує терміни з дисципліни, дає правильні відповіді на додаткові запитання викладача.

4 - «Добре» – заслуговує здобувач вищої освіти, що виявив повне знання програмного матеріалу; засвоїв основну та додаткову літературу, виявив системний характер знань з дисципліни і здатний до самостійного їх поповнення, але ним допущені незначні помилки під час наведення прикладів; дає правильні відповіді на додаткові запитання.

3 - «Задовільно» – заслуговує здобувач вищої освіти, що виявив знання основного програмного матеріалу, дає поверхові, неточні відповіді на питання, на додаткові запитання, дає недостатньо обґрунтовані, невичерпні відповіді, припускається помилок у наведенні прикладів. Здобувач вищої освіти слабо володіє термінологією, використовує обмежений запас лексики, допускаючи помилки, які утруднюють розуміння тексту.

2 - «Незадовільно» – коли здобувач вищої освіти дає неправильні відповіді на всі запитання передбачені екзаменаційним білетом, у наведенні прикладів і не може їх виправити, не знайомий з основною літературою; здобувач вищої освіти вміє писати прості непоширені речення відповідно до комунікативної задачі, проте зміст повідомлення недостатній за обсягом для розкриття теми та допускає значні орфографічні помилки; не дає правильної відповіді на додатково поставлені запитання.

РОЗПОДІЛ ВАГОВИХ КОЕФІЦІЄНТІВ ОЦІНЮВАННЯ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«СТАРΟΣЛОВ'ЯНСЬКА МОВА»

АУДИТОРНА ТА САМОСТІЙНА РОБОТА (в т.ч. ІРС)		
ЗМ 1	ЗМ 2	
Лекційні, практичні заняття	Лекційні, практичні заняття	Контрольний захід (контрольна робота, тестування, колоквиум)
T1, T2, T3... T9	T10, T11... T17	T1-T17
Середньоарифметичне оцінок за національною шкалою	Середньоарифметичне оцінок за національною шкалою	Оцінка за національною шкалою
0,3	0,3	0,4

*Самостійна робота студентів інтегрована з аудиторною роботою.

5. Література

Література до змістового модуля 1

1. Белей Л. Не минаючи ані титли... Лінгвобіографія старослов'янської мови. – К.: Темпора, 2015. – 256 с.
2. Бернштейн С. Б. Очерк сравнительной грамматики славянских языков. – М., 1961.
3. Бирнбаум Х. Праславянский язык: Достижения и проблемы в его реконструкции. – М., 1987.
4. Бошкович Р. Сравнительная грамматика славянских языков. Фонетика и словообразование. – М., 1984
5. Булаховський Л. А. Вступ до порівняльної граматики слов'янських мов: Фонетика праслов'янської мови. – Харків, 1927.

6. Вайян А. Руководство по старославянскому языку. – М., 1952.
 7. Ван-Вейк Н. История старославянского языка. – М., 1957.
 8. Висоцький С. О. Київська писемна школа Х ХІІ ст. – Львів; Київ; Нью-Йорк, 1998.
 9. Вступ до порівняльно-історичного вивчення слов'янських мов / За ред. О. С. Мельничука. – К., 1966.
 10. Георгиев Е. Славянская письменность до Кирилла и Мефодия. – София, 1952.
 11. Горшков А. И. Старославянский язык. – М., 1963.
 12. Иванова Т. А. Старославянский язык. – М., 1977.
 13. Ильинский Г. А. Праславянская грамматика. – Ніжин, 1916.
 14. Истрин В. А. Возникновение и развитие письма. – М., 1965.
 15. Истрин В. А. 1100 лет славянской азбуки. – М., 1963.
 16. Карский Е. Ф. Славянская кирилловская палеография. – Л., 1928.
 17. Кондратов Н. А. Славянские языки. – М., 1962.
 18. Кузнецов П. С. Очерки по морфологии праславянского языка. – М., 1961.
 19. Кульбакин С. М. Древнецерковнославянский язык. – М., 1917.
 20. Лучик В.В. Вступ до слов'янської філології. – К., 2008.
 21. Майборода А. В. Старослов'янська мова. – К., 1975.
 22. Мейе А. Общеславянский язык. – М., 1951.
 23. Моренець В. В. Старослов'янська мова: Історична фонетика. – К., 1973.
 24. Нахтигал Р. Славянские языки. – М., 1963.
 25. Огієнко І. Історія церковнослов'янської мови: Короткий науково-популярний нарис. – Варшава: Друк. Синодальна, 1931.
 26. Огієнко І. Історія церковнослов'янської мови. Повстання церковнослов'янської мови. Костянтин і Мефодій. Їх життя і діяльність. – Варшава, 1926. – Т.1. – 426 с.
 27. Огієнко І. Історія церковнослов'янської мови. Фонетика церковнослов'янської мови. – Варшава, 1927, – Т.3. – 455 с.
 28. Огієнко І. Історія церковнослов'янської мови: Пам'ятки старослов'янської мови Х–ХІ віків. – Варшава, 1929. – Т. 5 (Студії до української граматики. Видають І. Огієнко та Р. Смаль-Стоцький; Кн.5).
 29. Питання походження і розвитку слов'янської писемності. – К., 1963.
 30. Півторак Г. Українці: звідки ми і наша мова. – К., 1993.
 31. Поржезинский В. Сравнительная грамматика славянских языков. – М., 1916.
 32. Селищев А. М. Старославянский язык. – М., 1951. – Ч. 1, 2.
 33. Сказания о начале славянской письменности. – М., 1981.
 34. Соболевский А. И. Древний церковнославянский язык. – К., 1910.
 35. Станівський М. Ф. Старослов'янська мова. – Львів, 1964.
 36. Станівський М. Ф. Старослов'янська мова. – К., 1983.
 37. Филин Ф. П. Образование языка восточных славян. – М.; Л., 1962.
 38. Фортунатов Ф. Ф. Лекции по фонетике старославянского (церковнославянского) языка. – М., 1957.
 39. Хабургаев Г. А. Старославянский язык. – М., 1986.
 40. Чекмонас В. Введение в славянскую филологию. – Вильнюс, 1988. – С. 141–150.
 41. Чучка П. П. Вступ до слов'янської філології. – К., 1988. – С. 41–47; 49–54.
 42. Чучка П. П. Початки писемності на Закарпатті: гіпотези, вигадки і факти. Культура українських Карпат: традиції і сучасність // Матеріали міжнародної наукової конференції. – (Ужгород, 1–4 вересня 1993 року). – Ужгород: Гражда, 1994. – С. 47–61.
 43. Юсип-Якимович Ю.В., Шимко О.В. Старослов'янська мова. Модульний курс. Навчальний посібник. – К.: Знання, 2009. – 280 с.
- Література до змістового модуля 2
1. Актуальные проблемы изучения и преподавания старославянского языка. – М., 1984.
 2. Бернштейн С. Б. Очерк сравнительной грамматики славянских языков. – М., 1961.
 3. Бернштейн С. Б. Константин-философ и Мефодий. – М., 1984.
 4. Бирнбаум Х. Праславянский язык: Достижения и проблемы в его реконструкции. – М., 1987.

5. Бондалетов В. Д., Самсонов Н. Г., Самсонова Л. Н. Старославянский язык: Сборник упражнений. Для студентов, аспирантов, преподавателей-филологов. – М.: Наука, 2000.
6. Бошкович Р. Сравнительная грамматика славянских языков. Фонетика и словообразование. – М., 1984.
7. Бунина И.К. Система времен старославянского глагола – М., 1959.
8. Вайян А. Руководство по старославянскому языку. – М., 1952.
9. Ван-Вейк Н. История старославянского языка. – М., 1957.
10. Висоцький С. О. Київська писемна школа X XII ст. – Львів; Київ; Нью-Йорк, 1998.
11. Вступ до порівняльно-історичного вивчення слов'янських мов / За ред. О. С. Мельничука. – К., 1966.
12. Гадолина М. А. История форм личных и возвратного местоимений в славянских языках. – М., 1963.
13. Георгиев Е. Славянская письменность до Кирилла и Мефодия. – София, 1952.
14. Горшков А. И. Старославянский язык. – М., 1963.
15. Иванова Т. А. Старославянский язык. – М., 1977.
16. Ильинский Г. А. Праславянская грамматика. – Ніжин, 1916.
17. Истоки древнерусской книжности. – М.: Изд-во Московского ун-та, 1994.
18. Камчатнов А.М. Старославянский язык, Курс лекций. – М.: Наука, 2000.
19. Карский Е. Ф. Славянская кирилловская палеография. – Л., 1928.
20. Кондратов Н. А. Славянские языки. – М., 1962.
21. Кузнецов П. С. Очерки по морфологии праславянского языка. Именное склонение. – М., 1961.
22. Кульбакин С. М. Древнецерковнославянский язык. – М., 1917.
23. Леута О.І. Старослов'янська мова. – К.: Вища школа, 2001.
24. Львов А. С. Очерки по лексике памятников старославянской письменности. – М.: Наука, 1966.
25. Майборода А. В. Старослов'янська мова. – К., 1975.
26. Мейе А. Общеславянский язык. – М., 1951.
27. Нахтигал Р. Славянские языки. – М., 1963.
28. Огієнко І. Історія церковнослов'янської мови: Короткий науково-популярний нарис. – Варшава: Друк. Синодальна, 1931.
29. Огієнко І. Історія церковнослов'янської мови. Повстання церковнослов'янської мови. Костянтин і Мефодій. їх життя і діяльність. – Варшава, 1926. – Т. 1. – 426 с.
30. Огієнко І. Історія церковнослов'янської мови. Фонетика церковнослов'янської мови. – Варшава, 1927, – Т. 3. – 455 с.
31. Огієнко І. Історія церковнослов'янської мови: Пам'ятки старослов'янської мови X–XI віків. – Варшава, 1929. – Т. 5 (Студії до української граматики. Видають І. Огієнко та Р. Смаль-Стоцький; Кн.5).
32. Попов М.Б. Введение в старославянский язык. Учебное пособие. – Санкт-Петербург, 1997.
33. Поржезинский В. Сравнительная грамматика славянских языков. – М., 1916.
34. Старослов'янська мова : навчально-методичний комплекс / О.І. Леута, О.Р. Гаврилюк. — К : НПУ імені М.П.Драгоманова, 2018. — 300 с.
35. Селищев А. М. Старославянский язык. – М., 1951. – Ч. 1, 2.
36. Сказания о начале славянской письменности. – М., 1981.
37. Соболевский А. И. Древний церковнославянский язык. – К., 1910.
38. Станівський М. Ф. Старослов'янська мова. – Л., 1964.
39. Станівський М.Ф. Старослов'янська мова. - К. 1983.
40. Тихонова Р.И. Старославянский язык. М., 1995.
41. Толстой Н. И. Значение кратких и полных форм прилагательных в старославянском языке. // Вопросы славянского языкознания. – Вып. 2. – М., 1957.
42. Толстой Н. И. История и структура славянских литературных языков. – М.: Наука, 1988.
43. Филин Ф. П. Образование языка восточных славян. – М.; Л., 1962.
44. Фортунатов Ф.Ф. Сравнительная морфология индоевропейских языков // Избранные

труды. – Т. 2. – 1957. – С. 331–352, 361 – 426.

45. Хабургаев Г. А. Старославянский язык. – М., 1986.

46. Хабургаев Г. А. Первые столетия славянской письменной культуры:

47. Цейтлин Р.М. Лексика старославянского языка: Опыт анализа мотивированных слов по данным древнеболгарских рукописей X-XI вв. — М.: Наука, 1977.- 336с.

48. Юсип-Якимович Ю.В., Шимко О.В. Старослов'янська мова. Модульний курс. Навчальний посібник.– К.: Знання, 2009. – 280 с.

Допоміжна

1. Белей Л. О., Белей О. О. Старослов'янсько-український словник. – Львів, 2001.

2. Востоков А. Х. Словарь церковнославянского языка. – Спб., 1858.

3. Дьяченко Г. Полный церковнославянский словарь. – М., 1900.

4. Пуряева Н. Словник церковнообрядової термінології. – Львів: Свічадо, 2001.

5. Старославянский словарь (по рукописям X-XI веков): Около 10 000 слов / Под ред. Р. М. Цейтлин, Р.Вечерки и Э. Благовой. — М.: Русский язык, 1994.

6. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка. Т. I–IV. – М.: Прогресс, 1976–1987.

7. Этимологический словарь славянских языков: Праславянский лексический фонд / Под ред. О.Н.Трубачёва. Вып. 1–30. –М.: Наука, 1974–2005 (продолжающееся издание).

8. Slovník jazyka staroslovenského. Hl. red J. Kurz. — Praha: Akademia , 1958 -1999.

6. Політика викладача

Для успішного проходження курсу «Старослов'янська мова» та складання контрольних заходів необхідним є вивчення навчального матеріалу кожної теми, при цьому звертається увага на розуміння підходів і принципів, а не на запам'ятовування визначень, особливий акцент ставиться на формування професійної компетентності.

Вивчення навчальної дисципліни «Старослов'янська мова» потребує підготовки здобувачів освіти до різних видів аудиторної роботи. Кожне заняття передбачає попередню самостійну підготовку студентів до нього, відповідно до теми і питань до обговорення, а також завдань для самостійної та індивідуальної роботи. Під час підготовки до занять майбутнім фахівцям варто опрацювати не тільки конспект лекцій, але й додаткову літературу для більш ґрунтовного оволодіння теорією питання. Звертається увага на проблемні питання й педагогічні завдання підготовки фахівців; збагачення їх тезаурусу новою професійною лексикою, на формування професійної компетентності майбутніх філологів.

Окремі аспекти навчального матеріалу, що подаються здобувачам вищої освіти для самостійного опрацювання представлені в підсумковому контролі.

Здобувачі вищої освіти на практичному занятті повинні:

- чітко формулювати основні теоретичні положення;
- обґрунтовувати й доводити свої міркування і твердження;
- давати повну і стисло відповідь на поставлене запитання;
- доповнювати доповідача, брати участь у дискусіях;
- виконувати вправи, творчі завдання тощо.

На практичних заняттях присутність здобувачів вищої освіти є обов'язковою, важливою також є їх участь в обговоренні всіх питань теми. Пропущені заняття мають бути відпрацьовані. Це ж стосується й студентів, які не виконали завдання або показали низький рівень засвоєння знань з основних питань теми.

Для успішного засвоєння курсу «Старослов'янська мова» здобувач вищої освіти повинен: уміти співпрацювати в різних формах: очній, дистанційній; брати активну участь в аудиторній роботі та он-лайн заняттях; конструктивно підтримувати зворотній зв'язок; своєчасно виконувати завдання для самостійної роботи; займатися самоосвітою; дотримуватись норм і правил академічної доброчесності; у навчальних ситуаціях діяти із позицій етичних норм та правил; брати участь у моніторингових дослідженнях (поточний контроль, модульний контроль, контроль самостійної роботи; підсумковий контроль).